

Geții și sciții: o (re)construcție a diferențelor etnice în arheologie

Getae and Scythians: a (re)construction of ethnic differences in archeology

Andrei Corobcean

Acest articol a fost realizat în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

This paper was conducted within the Project 20.80009.1606.14 "The archeological heritage of the Iron Age in the Middle Dniester region and the Cogâlnic River basin: interdisciplinary research and scientific development".

Cuvinte-cheie: geți, sciți, spațiul pruto-nistrean, stepă, nomazi, sedentari, etnicitate.

Rezumat: În istoriografia din a doua jumătate a secolului XX corelarea surselor narative și a celor arheologice a avut un rol foarte important în reconstituirea situației politice și paleoetnografice din spațiul pontic de nord și nord-vest. Etonimele de traci, geți și sciți devin puncte de referință în interpretarea etnică a ansamblurilor arheologice, care a rezultat în clasificări etnografice și comparații la nivelul diferitor domenii, reieșind din diferite categorii și tipuri de vestigii arheologice.

Keywords: Getae, Scythians, Prut-Dniester space, steppe, nomads, sedentary, ethnicity.

Abstract: In the historiography from the second half of the twentieth century, the correlation of narrative and archaeological sources played a very important role in reconstructing the political and paleo-ethnographic situation of the northern and northwestern Pontic area. The ethnonyms of Thracians, Getae and Scythians become points of reference in the ethnic interpretation of archaeological ensembles, which resulted in ethnographic classifications and comparisons at different levels, arising from different categories and types of archaeological remains.

Pentru arheologia epocii fierului din spațiul pruto-nistrean corelările istorico-arheologice, care le implică eminentamente și pe cele etnico-arheologice, rămân a fi una din problemele cele mai controversate. Materialele arheologice susținute de puținele surse istorice fragmentare, permit, într-o măsură oarecare, abordarea acestui spațiu drept zonă de contact cu o intensitate neuniformă. Arheologia și-a îndreptat deseori atenția asupra unor clasificări etnice, inspirate din tradiția antică. Asemenea clasificări, argumentate mai mult sau mai puțin suficient prin date arheologice, au generat dihotomii nu atât etnice, cât etnografice: între geții sedentari și sciții nomazi, geții autohtoni și sciții alojeni, geții agricultori și sciții păstori sau războinici. Modul în care s-a insistat în istoriografie pe astfel de atribuiri și clasificări prezintă o chestiune importantă, a cărei analiză ar permite mai multă prudență și evitarea speculațiilor.

For the archaeology of the Iron Age in the Prut-Dniester area, the historical-archaeological correlations, which eminently involve the ethno-archaeological ones, remain some of the most controversial dilemmas. Archaeological materials supported by the few fragmentary historical sources allow, to some extent, the approach of this space as a contact area with an uneven intensity. Archeology has often turned its attention to ethnic classifications, inspired by ancient tradition. Such classifications, argued more or less sufficiently by archaeological data, have generated dichotomies not so much ethnic as ethnographic: between sedentary Getae and nomadic Scythians, native Getae and allogeneic Scythians, Getic farmers and Scythians shepherds or warriors. The way in which such attributions and classifications have been insisted on in historiography presents an important issue, the analysis of which would allow more caution and avoidance of speculation.

Încă V. Pârvan și M.I. Rostowzev accentuau în mod exagerat rolul militar și politic dominant al triburilor scitice asupra populației locale tracice din bazinul carpatic. În același timp, ambii subliniau faptul că nomazii au întâlnit în nordul Pontului Euxin un fond local puternic și stabil, pe care nu au fost capabili să-l asimileze (Ростовцев 1918, 76; Pârvan 1926, 649).

Din existența unei dominații politice scitice, începând cu mijlocul sec. VII a. Chr. (Мурзин 1984, 98), în regiunile nord-vest pontice nu rezultă neapărat un proces de asimilare a comunităților autohtone, care aveau un grad de mobilitate mai redus. Prezența sciților în regiunea nord-pontică n-a afectat esențial situația etnodemografică a populației tracice din teritoriile nord-vest-pontice, deși influențele dinspre sciți spre traci au fost mai puternice decât cele dinspre traci spre sciți (Мелюкова 1979, 252). I. Niculiță respinge ideea despre prezența efectivă a sciților în spațiul est-carpatic în sec. VII a. Chr. ca lipsită de suport factologic, mai ales că în acest spațiu nu se cunosc situri similare celor din nordul Pontului Euxin (Niculiță 1996, 64).

Ideea despre caracterul etnic eterogen al Sciției rămâne valabilă până în prezent, deși s-a încercat, în câteva rânduri, să se exagereze omogenitatea etnică a acesteia. Inițial, M.I. Artamonov îi considera pe „sciții plugari” reprezentanți ai unei populații de origine tracică din silvostepa bugo-nistreană, ulterior afirma, exagerând exactitatea relatărilor lui Herodot despre unitatea lingvistico-etnografică în cadrul Sciției (Herodot, IV, 105, 117), că aceasta era locuită doar de sciți (Артамонов 1974, 81-82). Herodot însă nu exprimă o siguranță categorică în acest sens,

Beginning with V. Pârvan and M.I. Rostowzev, they overemphasized the dominant military and political role of the Scythian tribes over the local Thracian population in the Carpathian Basin. At the same time, they both pointed out that the nomads encountered a strong and stable local background in the north of Pontus Euxinus, which they were unable to assimilate (Ростовцев 1918, 76; Pârvan 1926, 649).

From the presence of a Scythian political domination, starting with the middle of the 7th century BC (Мурзин 1984, 98), in the northwestern Pontic regions there is not necessarily a process of assimilation of the native communities, which had a lower degree of mobility. The presence of the Scythians in the North Pontic region did not essentially affect the ethnodemographic situation of the Thracian population in the northwestern Pontic territories, although the influences from Scythians to Thracians were stronger than those from Thracians to Scythians (Мелюкова 1979, 252). I. Niculiță rejects the idea about the effective presence of the Scythians in the eastern Carpathian space in the 7th century BC as lacking factual support, especially since no sites similar to those north of the Euxin Pontus are known in this area (Niculiță 1996, 64).

The idea of the heterogeneous ethnic character of Scythia remains valid to this day, although attempts have been made, on several occasions, to exaggerate its ethnic homogeneity. Initially, M.I. Artamonov considered the “Plow Scythians” to be representatives of a population of Thracian origin in the Bugo-Dniester forest-steppe, and later stated, exaggerating the accuracy of Herodotus’ accounts of linguistic-ethnographic unity in Scythia (Herodot, IV, 105, 117), that it was inhabited only by the

menționând doar: „[Unii mi-au spus că] există acolo o populație foarte numeroasă, iar alții că sciții propriu-ziși sunt puțini la număr” (Herodot, IV, 81).

Abordarea comparațiilor dintre geți și sciți a presupus deseori recunoașterea apriorică a echivalenței dintre cultură și etnie. În acest sens, A.I. Meljukova consemna că „cele două comunități etnice, tracică și scitică, apropiate ca nivel de dezvoltare, sunt reprezentate de culturi diferite...”, fiind „exprimată în mod clar situația când noțiunile de «ethnos» și «cultură» coincid” (Мелюкова 1979, 250). Renumitul scitolog definea caracteristica culturală a lumii tracice după materialul ceramic de sorginte stilistică din prima epocă a fierului, obiectele de port (fibulele) și ritual funerar, în timp ce tradiția culturală scitică o definea după armament (vârfuri de săgeată cu trei aripioare, pumnale akinakai), piese de harnașament, ritual funerar și ceramică de tradiție nord-pontică (Мелюкова 1979, 106).

În studiul său dedicat problemei „graniței dintre sciți și geți”, A.I. Meljukova susținea că „granița etnică” dintre cele două popoare a oscilat în timp. Astfel, dacă în secolele VI-V a. Chr. aceasta nu trecea la vest de Prut sau era așezată pe Nistru, apoi în secolele IV-III a. Chr. râul Nistru servea drept graniță dintre ele (Мелюкова 1969, 79). Cel puțin, pentru secolele IV-III a. Chr., regiunea Nistrului Inferior prezenta un areal al unor interacțiuni intense între traco-geți și sciți, fapt demonstrat atât de existența înmormântărilor scitice pe malul drept, cât și de prezența materialelor de factură traco-getică în siturile de pe malul stâng al fluviului (Мелюкова 1971, 39). Situația creată în această zonă de contact a stimulat însă preluarea

Scythians (Артамонов 1974, 81-82). But Herodotus does not express a definite certainty in this regard, noting that “[Some have told me that] there is a very large population, and others that the Scythians themselves are few in number” (Herodot, IV, 81).

The approach of comparisons between Getae and Scythians has often involved a priori recognition of the equivalence between culture and ethnicity. In this regard, A.I. Meljukova noted that “the two ethnic communities, Thracian and Scythian, close in level of development, are represented by different cultures ...”, being “clearly expressed the situation when the notions of «ethnos» and «culture» match” (Мелюкова 1979, 250). The famous Scythologist defined the cultural characteristic of the Thracian world by ceramic material of stylistic origin from the first Iron Age, wearing objects (brooches) and funerary ritual, while the Scythian cultural tradition defines it by armament (arrowheads with three wings, akinakai daggers), harness pieces, funerary ritual and pottery of the North Pontic tradition (Мелюкова 1979, 106).

In her study of the “border between the Scythians and the Getae”, A.I. Meljukova claimed that the “ethnic border” between the two peoples had fluctuated over time. Thus, if in the 6th-5th centuries BC it did not cross west of the Prut or was located on the Dniester, then in the 4th-3rd centuries BC the Dniester River served as a border between them (Мелюкова 1969, 79). At least for the 4th-3rd centuries BC, the Lower Dniester region had an area of intense interactions between Thracian-Getae and Scythians, as evidenced by the presence of Scythian burials on the right bank, and by the presence of Thracian-Getic materials in the sites on the left bank of the river (Мелюкова 1971, 39).

reciprocă a elementelor culturii materiale – ceramica „scitică” în așezările getice, în care predomină ceramica de factură traco-getică și, invers, prezența celei din urmă în cadrul inventarului mormintelor scitice. Anume acest aspect conferă un caracter specific monumentelor traco-getice și scitice din regiunea Nistrului Inferior, deosebind, pe de o parte, monumentele atribuite sciților de aici de cele din bazinul Bugului de Sud și al Niprului Mijlociu și, pe de alta – monumentele traco-getice din regiunea vizată de cele din restul spațiului carpato-danubiano-pontic (Мелюкова 1971, 39-40).

Peste mai bine de două decenii, reieșind din acumularea materialelor arheologice, aceeași cercetătoare ajungea la concluzia că, de fapt, granița de vest a Sciției era marcată de Dunărea Inferioară și Prut în toată perioada cuprinsă între secolele VI-III a. Chr. Minimalizând rolul puținelor descoperiri getice din stepa Bugeacului, A.I. Meljukova insistă asupra faptului că aceasta era dominată doar de sciții nomazi, nefiind dovezi de sedentarizare a lor ca în spațiul nord-pontic (Мелюкова 1995, 28). Mai mult ca atât, sciții și-ar fi menținut prioritatea în stepa danubiano-nistreană, chiar și după înfrângerea lui Ateas în anul 339 a. Chr., până la începutul sec. III a. Chr., când numărul tumulilor scitici scade. Pe de altă parte, geții ar fi pătruns episodic în aceeași zonă abia în sec. IV a. Chr., odată cu activizarea lor pe fonul înfrângerii sciților în războiul cu Filip al II al Macedoniei (Мелюкова 1995, 29).

Stepa dintre Nistrul Inferior și Dunărea de Jos este comparată de A.I. Meljukova cu spațiul de la vest de Prut și Dobrogea, unde populația getică

The situation created by this contact area stimulated, however, the mutual takeover of the elements of material culture: “Scythian” pottery in Getic settlements, ie in which Thracian-Getic pottery predominates and, vice-versa, the presence of the latter in the inventory of Scythian tombs. Namely this aspect establishes a specific character of the Thracian-Getic and Scythian monuments from the Lower Dniester region, distinguishing, on the one hand, the monuments attributed to the Scythians here from those in the Southern Bug and Middle Dnieper basin and, on the other – the Thracian monuments from the rest of the Carpathian-Danubian-Pontic area (Мелюкова 1971, 39-40).

Over more than two decades, based on the accumulation of archaeological materials, the same researcher came to the conclusion that, in fact, the western border of Scythia was marked by the Lower Danube and the Prut throughout the 6th-3rd centuries BC. Minimizing the role of the few Getic discoveries in the Bugeac steppe, A.I. Meljukova insisted that it was dominated only by nomadic Scythians, with no evidence of their sedentarization as in the North Pontic area (Мелюкова 1995, 28). Moreover, the Scythians would have maintained their priority in the Danubian-Dniester steppe even after the defeat of Ateas in 339 BC until the beginning of the 3rd century BC, when the number of Scythian tumuli decreases. On the other hand, the Getae entered the same area episodically only in the 4th century BC, with their activation on the background of the defeat of the Scythians in the war with Philip II of Macedonia (Мелюкова 1995, 29).

The steppe between the Lower Dniester and the Lower Danube is compared by A.I. Meljukova with the space west of the Prut and Dobrogea, where the Getic population

predomină asupra puținelor enclave scitice care s-au sedentarizat aici (Мелюкова 1995, 29) și care au fost treptat asimilate de geți (Мелюкова 2001, 30). Totodată, se atrage atenția asupra lipsei așezărilor și înmormântărilor getice la est de Nistrul Inferior, respingându-se ideea lui K.K. Marcenko despre apariția ceramicii traco-getice în Olbia și Berezan în a doua jumătate a sec. IV a. Chr. ca dovadă a unei expansiuni getice spre est după înfrângerea lui Ateas (Марченко 1988, 126). Contraargumentul Anei I. Meljukova rezidă în lipsa ceramicii tracice în așezările sciților sedentarizați din nordul Pontului Euxin, iar existența acesteia în preajma orașelor grecești nu ar demonstra prezența fizică a geților (Мелюкова 1995, 30).

Opoziția dintre geți și sciți este relevantă predominant în diferența modului de viață. Astfel, geții, fiind sedentari, preferă zonele prielnice unui atare mod de viață și agricultura. Apariția acestora în regiunile de stepă, mai secetoase, este admisă doar în apropierea resurselor de apă (Мелюкова 1979, 236). Cercetările din sudul stepei Bugeacului au demonstrat condiții favorabile de habitat sedentar în jurul bazinelor lacurilor Chitai, Cuhurlui, Catlabuh, Cartal, Cahul și Sasâk (Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000). Unii cercetători resping ideea unei dominații a comunităților nomade în regiune (cimerieni, sciți), precum și caracterul instabil din punct de vedere demografic al regiunii în sec. V-IV a. Chr. (Андрух 1995, 162-163), din motivul inexistenței vreunei așezări provizorii de sorginte nomadă (Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000, 73-74). Încercări de a demonstra prezența scitică în regiunea Nistrului de Jos între sec. VI-II a. Chr. prin materialele așezării de la Ciobruți (stânga Nistrului) (Щербакoва 1994) i se opune

predominates over the few Scythian enclaves that have settled here (Мелюкова 1995, 29) and which were gradually assimilated by the getae (Мелюкова 2001, 30). On the other hand, attention is drawn to the lack of Getic settlements and burials east of the Lower Dniester, rejecting the idea of K.K. Marcenko about the appearance of Thracian-Getic pottery in Olbia and Berezan in the second half of the 4th century BC as evidence of a Getic expansion to the east after the defeat of Ateas (Марченко 1988, 126). The counter-argument of A.I. Meljukova lies in the lack of Thracian pottery in the settlements of the sedentary Scythians north of Pontus Euxinus, and its presence near Greek cities does not prove the physical presence of the Getae (Мелюкова 1995, 30).

The opposition between the Getae and the Scythians is predominantly revealed in the difference of way of life. Thus, the Getae, being sedentary, prefer areas conducive to such a way of life and agriculture. Their appearance in the drier, steppe regions is allowed only near water resources (Мелюкова 1979, 236). Research in the southern Bugeac steppe has shown favorable conditions for sedentary habitat around the basins of lakes Chitai, Cuhurlui, Catlabuh, Cartal, Cahul and Sasîk (Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000). Some researchers reject the idea of a domination of nomadic communities in the region (Cimmerians, Scythians), as well as the demographically unstable character of the region in the 5th-4th centuries BC (Андрух 1995, 162-163), due to the non-existence of any temporary settlement of nomadic origin (Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000, 73-74). The attempt to prove the Scythian presence in the Lower Dniester region between the 6th-2nd centuries BC through the materials of the settlement from Ciobruți (left bank of the Dniester river) (Щербакoва

analiza materialului ceramic, care își găsește analogii largi în monumentele traco-geto-dacice din sec. VI-III a. Chr. din spațiul intra- și extracarpatic (Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000, 74).

Spre deosebire de A.I. Meljukova, care respinge prezența efectivă a geților la est de Nistru, I. Niculiță susține că tracii de nord au prezentat, alături de alte comunități, un contingent important de populație agricolă sedentară în stepele nord-pontice pe parcursul mileniului I a. Chr., chiar dacă acesta rămâne un spațiu al perindărilor permanente ale sciților. Mai mult decât atât, este respinsă delimitarea categorică între comunitățile tracice și scitice și ideea unei granițe clare între ele (Никулиця 2004, 59). În general, preferințele geților pentru regiunile de silvostepă și ale sciților pentru cele de stepă nu sunt decât predominante, nu și absolute. Delimitarea categorică între „tracismul” silvostepii de „scitismul” stepei nord-pontice poate fi diminuată prin prezența unor înmormântări scitice în zona de silvostepă, cum este cea de la Cuconeștii Vechi, care rămâne a fi tratată drept dovadă a pătrunderii unor enclave izolate ale nomazilor (Мелюкова 1979, 236) sau a așezărilor și necropolelor getice în adâncul stepei.

Oricât s-ar tinde spre o delimitare clară a grupurilor sedentare de cele nomade, este naiv să se creadă într-o lipsă de mobilitate a comunităților sedentare. Grupurile sedentare pot trece la un mod de viață seminomad. Constrânși de tradiție să adopte o anumită strategie de subsistență, schimbarea acesteia poate fi facilitată de necesitățile vitale. În același cadru poate fi acceptată și sedentarizarea grupurilor nomade sau seminomade (Corobcean 2018, 202).

1994) is opposed to the analysis of the ceramic material, which finds its broad analogies in the Thracian-Geto-Dacian monuments from the 6th-3rd centuries BC from the intra- and extracarpathian space (Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000, 74).

Unlike A.I. Meljukova, who rejects the actual presence of the Getae east of the Dniester, I. Niculiță claims that the northern Thracians presented, along with other communities, a large contingent of sedentary agricultural population in the northern Pontic steppes during the first millennium BC, even if it remains a space for the permanent permanence of the Scythians. Moreover, the categorical delimitation between the Thracian and Scythian communities and the idea of a clear boundary between them are rejected (Никулиця 2004, 59). In general, the preference of the Getae for the forest-steppe regions and the Scythians for the steppe regions are only predominant, not absolute. The categorical delimitation between the “tracism” of the forest-steppe and the “scythism” of the northern Pontic steppe can be diminished by the presence of Scythian burials in the forest-steppe area, such as the one at Cuconeștii Vechi, which remains to be treated as evidence of isolated nomadic enclaves (Мелюкова 1979, 236) or of Getic settlements and necropolises in the depths of the steppe.

As much as one tends towards a clear delimitation of sedentary groups from nomadic ones, it is naive to believe in a lack of mobility of sedentary communities. Sedentary groups can switch to a semi-nomadic lifestyle. Forced by tradition to adopt a certain subsistence strategy, its change can be facilitated by vital needs. In the same context, the sedentarization of nomadic or semi-nomadic groups can be

Dihotomiile *sedentar-nomad*, *autohton-alogen* sunt abordate deseori aprioric în arheologie. Gradul de mobilitate al sedențarilor, caracterul relativ al mobilității nomazilor, dar, mai ales, interacțiunea dintre cele două moduri de viață sunt niște subiecte prea complexe și nu întotdeauna comode pentru discursul arheologic.

Conlocuind pe același teritoriu, sciții și geții pot fi abordați ca parteneri, și nu neapărat drept comunități în confruntare, nomazii fiind cointeresați în achiziționarea produselor agricole de la sedențari (Мелюкова 1995, 29). C. Renfrew menționa că între cele două moduri de viață poate exista un anumit nivel de interdependență, pastoralismul nomad fiind dependent parțial de existența agriculturii și deci de o interacțiune intensă, în anumite regiuni, cu populațiile de agricultori (Renfrew 1987, 138). Capacitatea călăreților nomazi de a controla arii relativ întinse, grație mobilității sporite, poate sugera în zonele de stepă o dominație a elitelor nomade, care putea concura în anumite spații geografice cu elitele sedentare. Această concurență, evident, viza, printre altele, controlul asupra resurselor și asupra căilor de acces. Realitățile arheologice de la mijlocul mileniului I a. Chr. din spațiul pruto-nistean sugerează nu doar o coexistență, ci și o convergență a sedențarilor și a migratorilor. Comparând aceste două entități „barbare”, autorii antici au subliniat caracterul lor războinic. Thucidide evocă o asemănare fundamentală între geți, alături de alte populații din spațiul balcanodunărean, și sciți, care „au aceleași arme și sunt toți arcași călări” (Thucidide, 96, 1). Însă geții nu preferau depunerea pieselor de harnașament în inventarul

accepted (Corobcean 2018, 202). The *sedentary-nomadic*, *autochthonous-allogeneic* dichotomy is often approached a priori in archeology. The degree of mobility of the sedentary, the relative character of the nomadic mobility, but, especially, the interaction between the two ways of life represent too complex subjects and which are not always comfortable for the archeological speech.

Living together in the same territory, Scythians and Getae can be approached as partners, and not necessarily as confrontational communities, with nomads being interested in purchasing agricultural products from sedentary people (Мелюкова 1995, 29). C. Renfrew mentioned that there may be a certain level of interdependence between the two ways of life, with nomadic pastoralism being partly dependent on the existence of agriculture and therefore on an intense interaction, in certain regions, with the populations of farmers (Renfrew 1987, 138). The ability of nomadic horsemen to control relatively large areas, thanks to increased mobility, may suggest in the steppe areas a domination of nomadic elites, which could compete in certain geographical areas with sedentary elites. This competition obviously concerned, inter alia, the control of resources and access. Archaeological realities from the middle of the first millennium BC from the Prut-Dniester area suggests not only a coexistence, but also a convergence of sedentary and migrants. Comparing these two “barbaric” entities, the ancient authors emphasized their warrior character. Thucydides evokes a fundamental resemblance between the Getae, along with other populations in the Balkan-Danube area, and the Scythians, who “have the same weapons and are all archers on horseback” (Thuc. 96, 1), although the Getae did not prefer to deposit harness parts in the inventory of tombs, like the

mormintelor, asemenea sciților, deși călăria este un element important în viața tracilor încă din vremurile homerice, aceștia folosind și alte tipuri de arme, corespunzătoare tacticii lor de luptă (Мелюкова 1979, 246, 247).

În același timp, resuscitarea ideii despre existența unui sincretism sau „orizont geto-scitic” ca o primă etapă de pătrundere a geților din sudul Dunării (Ткачиуц 1994, 228; Бруяко 2005, 162), este considerată lipsită de dovezi (Niculiță 1996, 66; Мелюкова 1995, 30), combinația tradițiilor culturale atribuite ambelor comunități sugerând mai degrabă o intensificare a contactelor geto-scitice în această perioadă (Niculiță 1996, 66). A.I. Meljukova insista că, în ciuda coabitării geților cu sciții, nici în sec. IV-III a. Chr. în spațiul dintre Dunăre nu s-a produs vreo comunitate culturală scito-tracică (Мелюкова 1995, 30).

Cele mai multe asemănări între cele două comunități pot fi sesizate la nivelul elitelor (Мелюкова 1979, 169, 178). A.I. Meljukova opinează că, dacă lumii scitice îi este specifică, de regulă, orientarea spre vest a defuncțiilor în poziție întinsă, pentru traco-geți o regulă constantă a orientării lipsește (Мелюкова 1979, 173). Mormintele geților au un inventar sărac, în care predomină vase modelate cu mâna, de factură locală, alături de cele de import, ceea ce nu se atestă în mormintele izolate scitice din regiune. În același timp, dacă ultimele conțin obligatoriu arme de factură nord-pontică (vârfuri de săgeți cu trei aripioare, pumnale akinakai), atunci pentru mormintele geților, mai ales din secolele IV-III a. Chr., acestea sunt extrem de rare (Мелюкова 1979, 174).

Scythians, even though riding was an important element in Thracian life since Homeric times, using other types of weapons, corresponding to their fighting tactics (Мелюкова 1979, 246, 247).

At the same time, the resuscitation of the idea of the existence of a syncretism or “Geto-Scythian horizon”, as a first stage of penetration of the Getae from the south of the Danube (Ткачиуц 1994, 228; Бруяко 2005, 162), is considered as lacking in evidence (Niculiță 1996, 66; Мелюкова 1995, 30), the combination of cultural traditions attributed to both communities suggests rather an intensification of Geto-Scythian contacts during this period (Niculiță 1996, 66). A.I. Meljukova insisted that despite the cohabitation of the Getae with the Scythians, not even in the 4th-3rd centuries BC in the space between the Danube there was no Scytho-Thracian cultural community (Мелюкова 1995, 30).

Most of the similarities between the two communities can be noticed at the level of elites (Мелюкова 1979, 169, 178). A.I. Meljukova, if the Scythian world is usually specific to the western orientation of the deceased in a lying position, for the Thracians a constant rule of orientation is missing (Мелюкова 1979, 173). The tombs of the Getae have a poor inventory, in which predominate hand-shaped vessels, of local invoice, along with the presence of imported ones, which is not attested in the isolated Scythian tombs from the region. At the same time, if the latter necessarily contain North-Pontic weapons (arrowheads with three wings, akinakai daggers), then for the tombs of the Getae, especially from the 4th-3rd centuries BC, they are extremely rare (Мелюкова 1979, 174).

A.I. Meljukova definește specificul artei tracice prin influențele greacă și achemenidă din secolele VI-V a. Chr., la care se adăugase stilul animalier scitic, adaptat creativ de meșterii locali. Stilul este diferit, deși motivele animaliere sunt asemănătoare, însă dictate de aceleași preferințe ale elitelor (Мелюкова 1979, 234). I. Niculiță demonstrează că în secolul VI a. Chr. se generalizează un stil animalier, caracteristic și pentru lumea scitică, dar combinat cu stilul local geometric hallstattian. Combinarea stilului animalier cu decorul vegetal-geometric în arta getică este o particularitate specifică doar spațiului extracarpatic, descriind, ca în cazul stilului ceramic, o unitate a compoziției și a decorului (Никулиця 1987, 67, 125, 175, карта 5).

Un aspect delimitativ important între două tradiții cu caracter etnicizat se subscrie în deosebirile generale ale inventarului depus în morminte. Se poate atrage, astfel, atenția asupra prezenței aproape exclusive a ceramicii grecești în mormintele atribuite sciților, fiind absente, practic, fragmente sau vase întregi lucrate cu mâna. Fără să considere acest fapt o manifestare a influențelor grecești ori a elenizării, A.I. Meljukova explică respectiva preferință prin obiceiul, caracteristic sciților, de a depune pentru Lumea de Apoi cea mai prețioasă veselă (Мелюкова 1971, 52). Un atare obicei prezintă un contrast evident cu majoritatea înmormântărilor din spațiul carpato-danubiano-pontic, în inventarul cărora predomină vase rudimentare, lucrate cu mâna, de factură locală. În același timp, ritualul în aceste morminte – fie cu inhumăție ori cu incinerăție – excelează prin modestie. Asemănarea între traci și sciți după ritualul funerar poate fi surprinsă deci la elitele tracice, care preferau construcții și

A.I. Meliukova defines the specifics of Thracian art through the Greek and Achaemenid influences from the 6th-5th centuries BC, to which was added the Scythian animal style, creatively adapted by local craftsmen. The style is different, although the animal motives are similar, but dictated by the same preferences of the elites (Мелюкова 1979, 234). I. Niculita proves that in the 6th century BC an animal style is generalized, characteristic also for the Scythian world, but combined with the local geometric hallstattian style. The combination of the animal style with the vegetal-geometric decoration in the Getic art is a specific peculiarity only to the extra-Carpathian space, describing, as in the case of the ceramic style, a unity of composition and decoration (Никулиця 1987, 67, 125, 175, карта 5).

An important delimiting aspect between two ethnic traditions is subscribed to in the general differences of the inventory deposited in the tombs. One can thus draw attention to the almost exclusive presence of Greek pottery in the tombs attributed to the Scythians, being absent practically fragments or whole hand-worked vessels. Without considering this a manifestation of Greek influences or Hellenization, A.I. Meljukova explains that preference by the custom, characteristic of the Scythians, of depositing for the Afterlife the most precious things (Мелюкова 1971, 52). Such a custom presents an obvious contrast with most of the burials in the Carpathian-Danubian-Pontic area, in the inventory of which rudimentary vessels made by hand of local invoice predominate. At the same time, the ritual in these tombs, either with burial or cremation, excels in modesty. The resemblance between Thracians and Scythians according to the funeral ritual can be seen in the Thracian elites who preferred lavish constructions and rituals like the Scythians, the difference being, however, in some

ritualuri fastuoase, asemenea sciților, diferența constând însă în unele elemente ale inventarului și în ritualul incinerăției necaracteristic sciților – atât conform mărturiilor scrise, cât și celor arheologice (Мелюкова 1979, 249).

Deosebiri surprinse între ceramica atribuită traco-geților și cea atribuită sciților în zona Nistrului Inferior se bazează, în fond, pe analogiile lor apropiate, pe de o parte, cu stilul ceramic generalizat în spațiul carpato-balcano-pontic (Moscalu 1983; Никулицэ 1987), iar pe de altă parte, cu sortimentul ceramic al comunităților din nordul Pontului Euxin sau chiar din citadela clar atribuită sciților de la Kamenskoe (Граков 1957), ilustrată reușit prin comparația dintre ceramica traco-getică și cea scitică din așezarea de pe malul stâng al limanului nistrean, Nikolaevka (Мелюкова 1971, 45, 46, рис. 1-2). Se au în vedere diferențe care se reiterează în nenumărate rânduri, atunci când se indică apartenența fie etnică într-un sens îngust (scitic, getic), fie într-un sens etnografic mai larg (nord-pontic, carpato-danubian). Astfel, vasele cu corpul bombat și cu marginea răsfrântă în exterior, decorate cu un șir de alveole sau cu brâu alveolar pe buză ori la conexiunea corpului cu gura vasului, ar caracteriza sortimentul ceramic de tradiție „scitică”. Însă vasele de factură traco-getică sunt reprezentate fie de străchini cu buza dreaptă ori aplecată spre interior, înzestrate cu tortițe-apucători, fie de vase cu corp globular, bitronconic sau în formă de sac, ornate, de obicei, cu decor în relief: brâu alveolar însoțit de proeminențe aplatizate, proeminențe cilindrice ori conice în partea superioară a vasului și proeminențe aplatizate servind și ca suporturi, dispuse în partea inferioară.

elements of the inventory and in the ritual of incineration uncharacteristically Scythians, both according to written testimonies and the archaeological ones (Мелюкова 1979, 249).

The differences between the pottery attributed to the Thracians and the pottery attributed to the Scythians in the Lower Dniester area are based, in fact, on their close analogies, on the one hand – with the generalized ceramic style in the Carpatho-Balkan-Pontic space (Moscalu 1983; Никулицэ 1987) and with the ceramic assortment of the communities north of the Euxin Pontus or even from the citadel clearly attributed to the Kamenskoe Scythians and the other (Граков 1957) successfully illustrated by comparing Thracian-Getic and Scythian pottery from the settlement on the left bank of the Dniester estuary Nikolaevka (Мелюкова 1971, 45, 46, рис. 1-2). Differences are taken into account that repeated times, when they showcase either the ethnicity in a narrow sense (Scythian, Getic) or in a broader ethnographic sense (North Pontic, Carpatho-Danubian). Thus, the vessels with the convex body and with the edge turned outwards, decorated with a row of alveoli or alveolar girdle on the lip or at the connection of the body with the mouth of the vessel would characterize the ceramic assortment of “Scythian” tradition. However, the Thracian-Getic vessels are represented either by bowls with a straight lip or bent inwards, endowed with grabbing cakes, or by vessels with a globular, bitronconic or bag-shaped body, usually decorated with embossed decoration: alveolar girdle accompanied by flattened protrusions, cylindrical or conical protrusions in the upper part of the vessel and flattened protrusions also serving as supports arranged in the lower part.

Astfel, se poate justifica și așa-numita „graniță” între traco-geți și sciți, în sensul lărgit al acestor etnonime: preponderența pe malul stâng al limanului Nistrului a ceramicii de factură „scitică” și, invers, prevalarea celei traco-getice pe malul drept (Мелюкова 1971, 45-46). Cantitatea vestigiilor ceramice lucrate cu mâna, prezentând o unitate stilistică cu ceramica din spațiul carpato-danubiano-pontic în general, sugerează predominarea unei populații tracice în cadrul așezării de la Ciobruți între sec. VII-II a. Chr. (Никулицэ, Фидельский 2004, 53, рис. 4-5).

Ceramica lucrată cu mâna indică asupra prezenței populației autohtone atât la Histria, încă din sec. VII-VI a. Chr., cât și în așezarea din apropiere, de la Tariverde (Dimitriu 1964, 141). Pe lângă exemplarele de ceramică cu analogii clare în spațiul carpato-danubiano-pontic și cu o „descendență” la fel de clară din perioada precedentă, putând fi atribuite unei populații locale predominant tracice, în aceeași așezare sunt relevate, de asemenea, câteva exemplare, a căror origine scitică nord-pontică nu trezește dubii pentru A.I. Meljukova (Мелюкова 1979, 106). Autorii investigațiilor însă sunt departe de a preciza atât de categoric atribuirea etnică a celor două vase decorate cu brâu alveolar ori cu un șir de alveole pe linia dintre corpul și gura vasului (Condurachi et al. 1957, 81, fig. 60), menționând uzul lor atât în arealul locuit de geți, cât și în afara acestuia. Pentru nivelul arhaic al Histriei, atestarea ceramicii „barbare” are o importanță deosebită, fiind tratată ca indiciu al prezenței populației indigene din „două arii etnice: tracică și scitică”, reflectate, la rândul lor, în două grupe de ceramică: „de caracter traco-getic și de factură

Thus, the so-called “border” between Thracians and Scythians can be justified, in the broad sense of these ethnonyms: the preponderance on the left bank of the Dniester estuary of “Scythian” pottery and, conversely, the prevalence of Thracian-Getic on right bank (Мелюкова 1971, 45-46). The amount of handmade ceramic vestiges, presenting a stylistic unit with ceramics from the Carpathian-Danubian-Pontic space in general, suggests the predominance of a Thracian population within the settlement of Ciobruți between the 6th-2nd centuries BC (Никулицэ, Фидельский 2004, 53, рис. 4-5).

Handmade pottery indicates the presence of the local population both in Histria, since the 7th-6th centuries BC, as well as in the nearby settlement of Tariverde (Dimitriu 1964, 141). In addition to the pottery specimens with clear analogies in the Carpathian-Danubian-Pontic area, and with an equally clear “descent” from the previous period, which can be attributed to a predominantly Thracian local population, in the same settlement are also highlighted a few specimens, whose North-Pontic Scythian origin leaves no doubt for A.I. Meljukova (Мелюкова 1979, 106). The authors of the researches, however, are far from specifying so categorically the ethnic attribution of the two vessels decorated with alveolar belt or with a row of alveoli on the line between the body and the mouth of the vessel (Condurachi et al. 1957, 81, fig. 60), mentioning their use both in the area inhabited by the Getae and outside it. For the archaic level of History, the attestation of “barbarian” pottery has a special importance, being treated as an indication of the presence of the indigenous population from “two ethnic areas: Thracian and Scythian” reflected, in turn, in two groups of pottery: “Thracian character-Getic and Hallstattian style”, on the one hand, and “North-Pontic aspect”, on the other (Dimitriu 1966, 54-55).

hallstattiană”, pe de o parte, și „de aspect nord-pontic”, pe de alta (Dimitriu 1966, 54-55).

Același rol etnodeterminativ îi este atribuit ceramicii realizate în stil traco-getic la definirea situației etnodemografice specifice în regiunea Bugului de Sud și a Niprului Mijlociu (Былкова 2004). Prezența fizică a unei populații traco-getice în regiunea respectivă ar fi demonstrată prin faptul că o asemenea ceramică rudimentară nu putea pătrunde pe cale comercială, deoarece nici nu putea prezenta interes ca marfă, nici nu putea fi transportată la distanțe mari (Niculiță 2005, 592).

Ponderea înaltă a materialului ceramic grecesc, combinat cu ceramica locală, lucrată cu mâna, de factură „scitică” și traco-getică, a generat discuții diverse în ceea ce privește atribuirea etnică a unor astfel de situri importante din preajma orașului Tyra, care datează din sec. VI/V-III a. Chr.: Pivdennoe, Nikolaevka, Nadlimanskoe, Roxolani etc. Într-o anumită măsură, aceste situri pot fi comparate cu cele din preajma Olbiei: Kaborga, Beikuš, Kutsurub, Širokaja Balka, Staraja Bogdanovka etc., evidențiind intensitatea contactelor comerciale ale „barbarilor” cu coloniștii greci, dar, mai cu seamă, contactele dintre geții din regiunea Nistrului Inferior și cei de la Nistrul Mijlociu, în care își extindea comerțul Tyra (Мелюкова 1971, 44).

Despre lipsa unei tradiții ceramice proprii la sciți, care adoptau produsele olăritului local, s-a scris demult (Pârvan 1926, 430). Acest lucru se datora modului lor de viață nomad. Și pentru tradiția antică modul de viață al sciților, cel predominant nomad, servește ca indicator de diferențiere etnică, deoarece aceștia duc

The same ethno-determinative role is attributed to the ceramics made in Thracian-Getic style in defining the specific ethno-demographic situation in the region of the Southern Bug and the Middle Dnieper (Былкова 2004). The physical presence of a Thracian-Getic population in that region is demonstrated by the fact that such a rudimentary pottery could not enter by trade, because it could neither be of interest as a commodity nor could it be transported long distances (Niculiță 2005, 592).

The high share of Greek pottery, combined with local handcrafted “Scythian” and Thracian-Getic pottery, has led to various discussions regarding the ethnic attribution of such important sites near the town of Tyra, which dates from the 6th/5th-3rd centuries BC: Pivdennoe, Nikolaevka, Nadlimanskoe, Roxolani etc. To a certain extent, these sites can be compared with those around Olbia: Kaborga, Beikuš, Kutsurub, Širokaja Balka, Staraja Bogdanovka, etc., highlighting the intensity of trade contacts of the “barbarians” with the Greek settlers, but especially the contacts between the Getae in the Lower Dniester region and those in the Middle Dniester, where Tyra expanded its trade (Мелюкова 1971, 44).

The lack of a ceramic tradition of the Scythians, who adopted the products of local pottery, has long been researched (Pârvan 1926, 430). This was due to their nomadic way of life. And for the ancient tradition the way of life of the Scythians, the predominantly nomadic one, serves as an indicator of ethnic differentiation because they spend their lives, in which they do not work the soil, as warriors (Herodot, IV, 46). The assortment of handmade vessels was “borrowed” from local communities or, at least, the origin of pottery in “Scythian” contexts could be linked

o viață în care nu lucrează pământul, fiind războinici (Herodot, IV, 46). Sortimentul vaselor lucrate cu mâna era „împrumutat” de la comunitățile locale, or, cel puțin, originea ceramicii din contextele cu caracter „scitic” putea fi legată de fondul local sedentar pre-scitic (Мурзин 1984, 90, 91). În unele cazuri, nici nu se menționează materialul ceramic ca element caracteristic culturii scitice, în care se include doar ritualul funerar, armamentul, piesele de harnașament și stilul animalier în artă (Махортых 1991, 119, прил. 2).

Unitatea exprimată în formele ceramice și stilul artei în aceeași regiune poate să reflecte, după afirmația lui I. Niculiță, prezența unui grup etnocultural unitar, care trebuie atribuit triburilor getice, menționate de autorii antici pe aceste teritorii. Nu s-ar exclude însă nici prezența unor populații tracice de sud înrudite sau a contingentelor de populație scitică, fapt care nu putea perturba unitatea etnică a triburilor locale (Никулицэ 1987, 175). Efectele infiltrării elementelor scitice asupra comunităților tracice de nord, deși au produs repercusiuni evidente, nu au reușit să transforme aspectul esențial al culturii materiale, fiind apreciate mai mult influențele civilizației grecești și ale comunităților înrudite ale tracilor meridionali (Мелюкова 1979, 141). Astfel, materialul arheologic relevă o preluare creativă de către populația tracică a elementelor de sorginte scitică. Este vorba, mai ales, de maniera specifică prin care meșterii traci confecționau pumnalele akinakes după modelele „scitice”, utilizând decor geometric, caracteristic culturilor din prima epocă a fierului, combinat cu cel animalier, preluat din lumea scitică (Никулицэ 1987, 39). O astfel de preluare creativă a elementelor, mai ales din stilul artistic, a

to the local sedentary pre-Scythian background (Мурзин 1984, 90, 91). In some cases, the ceramic material is not even mentioned as an element characteristic of the Scythian culture, in which it includes only the funeral ritual, the armament, the harness pieces and the animal style in art (Махортых 1991, 119, прил. 2).

The unity reflected in the ceramic forms and style of art in the same region may reflect, according to I. Niculiță, the presence of a unitary ethnocultural group, which must be attributed to the Getic tribes, mentioned by the ancient authors in these territories. However, the presence of related southern Thracian populations or contingents of the Scythian population, which could not disturb the ethnic unity of the local tribes, cannot be ruled out (Никулицэ 1987, 175). The effects of the infiltration of the Scythian elements on the northern Thracian communities, although they produced obvious influences, failed to transform the essential aspect of material culture, being more appreciated the influences of Greek civilization and related communities of the southern Thracians (Мелюкова 1979, 141). Thus, the archaeological material reveals a creative takeover by the Thracian population of the elements of Scythian influence. It is especially about the specific way in which the Thracian craftsmen made the akinakes daggers according to the “Scythian” models, using geometric decoration, characteristic of the cultures of the first Iron Age, combined with the animal one, taken from the Scythian world (Никулицэ 1987, 39). Such a creative takeover of the elements, especially from the artistic style, was attributed to the tastes of the local Thracian elites from the Carpathian-Danubian-Pontic space (Мелюкова 1979, 252).

fost pusă pe seama gusturilor elitelor locale tracice din spațiul carpato-danubiano-pontic (Мелюкова 1979, 252).

Interpretarea sau, mai bine zis, reconstruirea comparațiilor etnice în arheologie sau corelarea unor ansambluri de tradiții culturale, asociate grupurilor etnice, se înscriu evident în abordarea cultural-istorică a vestigiilor. „Raporturile” dintre „traci”, „geți” și „sciți” reprezintă o ilustrare elocventă a unei astfel de abordări. Interacțiunea unor tradiții culturale reflectate în materialele arheologice din spațiul pruto-nistrean, în special, nu poate fi analizată făcând abstracție de dominarea celor două comunități-etnonime, amintite de sursele antice, în spațiul nord-vest-pontic.

Bibliografie / Bibliography

Condurachi et al. 1957: E. Condurachi ș. a. Șantierul arheologic Histria. Materiale și Cercetări Arheologice 4, 1957, 9-101.

Corobcean 2018: A. Corobcean, Vestigiile secolelor V-III a. Chr. din spațiul carpato-nistrean ca sursă a interpretărilor etnice (Chișinău 2018).

Dimitriu 1964: S. Dimitriu, Evénements du Pont-Euxin de la fin du VI-e siècle av. n. è. reflétés dans l'histoire d'Histria. Dacia N.S. 8, 1964, 133-144.

Dimitriu 1966: S. Dimitriu, Cartierul de locuințe din zona de vest a cetății în epoca arhaică. Săpături 1955-1960. Histria II (București 1966), 19-131.

Moscalu 1983: E. Moscalu, Ceramica traco-getică (București 1983).

Niculiță 1996: I. Niculiță, Les Thraces septentrionaux dans l'historiographie des Etats de l'Europe de l'Est: la Moldova,

The interpretation or, rather, the reconstruction of ethnic comparisons in archeology or the correlation of ensembles of cultural traditions associated with ethnic groups are obviously part of the cultural-historical approach of the vestiges. The “relationships” between “Thracians”, “Getae” and “Scythians” are a relevant illustration of such an approach. The interaction of some cultural traditions reflected in the archeological materials from the Prut-Dniester area in particular cannot be analyzed, disregarding the domination of the two ethnonymic communities mentioned by the ancient sources in the north-western Pontic space.

l'Ukraine, la Russie. The Thracian World at the Crossroads of Civilisations. The 7th International Congress of Thracology. Reports and Summaries (Bucharest 1996), 46-71.

Niculiță 2005: I. Niculiță, Interferențe etno-culturale în spațiul de la Est de Nistru în mileniul I a.Chr. Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata (Iași 2005), 589-600.

Pârvan 1926: V. Pârvan, Getica. O protoistorie a Daciei (București 1926).

Renfrew 1987: C. Renfrew, Archaeology and Language: the puzzle of Indo-European origins (London 1987).

Sîrbu, Niculiță, Vanciugov 2000: V. Sîrbu, I. Niculiță, V. Vanciugov, Les thraces au Sud du Budgeac au Ier millénaire av. J.-C. Istro-Pontica. In: (Eds. S.C. Ailincăi, C. Micu, F. Mihail) Omagiu lui Simion Gavrilă la 45 de ani de activitate (1955-2000) (Tulcea 2000), 73-92.

Tkaciuc 1994: M. Tkaciuk, Manifestări culturale din sec. V-I a.Chr. Thraco-Dacica 15/1-2, 1994, 215-256.

Андрух 1995: С.И. Андрух, Нижнедунайская Скифия в VI - начале I в. до н.э. (Этно-политический аспект) (Запорожье 1995).

Артамонов 1974: М.И. Артамонов, Киммерийцы и скифы (от появления на исторической арене до IV в. до н. э.) (Ленинград 1974).

Брюяко 2005: И.В. Брюяко, Ранние кочевники в Европе (X-V вв. до Р.Х.) (Кишинев 2005).

Былкова 2004: В. Былкова, Гетская керамика с поселений на Нижнем Днестре. In: (Eds. I. Niculiță, A. Zanoci, M. Băț) Thracians and circumpontic world. Proceedings of the Ninth International Congress of Thacology, vol. 2 (Chișinău 2004), 139-163.

Граков 1957: Б.Н. Граков, Каменское городище на Днестре (Материалы и исследования по археологии СССР, №36) (Москва 1957).

Марченко 1988: К.К. Марченко, Варвары в составе населения Березани и Ольвии (Ленинград 1988).

Махортых 1991: С.В. Махортых, Скифы на Северном Кавказе (Киев 1991).

Мелюкова 1969: А.И. Мелюкова, К вопросу о границе между скифами и гетами. Древние фракийцы в Северном Причерноморье (Москва 1969), 61-80.

Мелюкова 1971: А.И. Мелюкова, Население Нижнего Поднестровья в IV-III вв. до н. э. Проблемы скифской археологии (Материалы и исследования по археологии СССР, № 177) (Москва 1971).

Мелюкова 1979: А.И. Мелюкова, Скифия и фракийский мир (Москва 1979).

Мелюкова 1995: А.И. Мелюкова, Новые данные о скифо-фракийских взаимоотношениях в IV-III вв. до н. э. Российская Археология 1, 1995, 28-35.

Мурзин 1984: В.Ю. Мурзин, Скифская архаика Северного Причерноморья (Киев 1984).

Никулицэ 2004: И.Т. Никулицэ, Фракийцы и скифы в Северо-Западном Причерноморье. In: I. Niculiță, Thraco-Getica. Studii și materiale (Chișinău 2004), 56-61.

Никулицэ, Фидельский 2004: И.Т. Никулицэ, С.А. Фидельский, Археологические исследования на многослойном поселении Чобручи. In: Cercetări arheologice în Republica Moldova (2000-2003) (Chișinău 2004), 50-63.

Ростовцев 1918: М.И. Ростовцев, Эллинство и иранство на юге России (Петроград 1918).

Щербакова 1994: Т.А. Щербакова, Новые материалы по археологии Нижнего Поднестровья. Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья V тыс. до н.э. - V в. н.э. (Тирасполь 1994), 231-232.

Dr. Andrei Corobcean

Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova,
e-mail: a.corobcean@usm.md